

Weidevogels in de knel!

Wobbe Kijlstra

In de media heeft T. Piersma de noodklok geluid. Als we niet snel in actie komen, kan het over enkele decennia wel eens gebeurd zijn met onze weidevogels. Met de keuze voor de grutto als onze nationale vogel lijken de stemmers te willen onderstrepen dat 'dit ons niet zal gebeuren'.

Grutto

Hilde Veenstra

Centrale positie

Als er binnen de vogelwerkgroep één plek is waar de weidevogels centraal staan, is het wel de Weidevogelbeschermingsgroep Westelijk Eemgebied. In De Korhaan van september 2015 zijn Gert Bieshaar en Frits During al ingegaan op de ontwikkelingen in de Eempolders (Kijlstra 2015). Woensdag 11 november was de najaarsvergadering van de weidevogelbeschermingsgroep. De resultaten van 2015 werden besproken en de vooruitblik naar 2016 stond

op het programma. De aandrang om de noodklok te luiden werd ook gevoeld. bij de vrijwilligers Gelukkig was er ook voldoende ruimte om ervaringen en anekdotes met elkaar te delen. Zoals die van scholekster die een kievitsnest had gekraakt. De scholekster had in momenten van onachtzaamheid van de kievit, die zelf al drie eieren had gelegd, er drie eieren bij gelegd. De kievit kon dit niet echt waarderen en er ontstond een stevige ruzie tussen kievit en scholekster. Wij hebben de Mobiele

Eenheid om gekraakte panden te ont-ruimen. In de Eempolder zijn er vrijwilligers die een handje willen helpen. Het leek een goed idee een eindje verderop een nest te maken en daar de eieren van de scholekster in te leggen. Een echte polderoplossing, iedereen blij. Niets bleek minder waar, de scholekster weigerde met deze oplossing akkoord te gaan en rolde de eieren weer terug naar het nest van de kievit. Het verhaal heeft uiteindelijk geen happy end gekregen; het nest werd gepredeerd. Een andere vrijwilliger dacht een stokje weg te pakken en bleek de snavel van een grutto te pakken te hebben. Deze zat stil en verborgen op haar nest. Dit soort wonderen zijn gelukkig de Eempolder nog niet uit.

Predatie

Deze bijzondere ervaringen nemen niet weg dat 2015 geen goed jaar was. Het totaal aantal legsels viel niet echt uit de toon. Omdat er minder muizen waren en wel veel predatoren zoals hermelijnen en wezels, lag het aantal uitgekomen legsels beduidend lager dan voorgaande jaren.

Behalve van de hermelijn en wezel hebben de weidevogels ook last van de kleine mantelmeeuw. Het lijkt erop dat het aantal kleine mantelmeeuwen de afgelopen jaren toe is genomen. De vos kan gelukkig nog steeds buiten de Eempolder worden gehouden. Anders zou het wel eens erg lastig kunnen worden. Frits gaf aan, wat we eigenlijk allemaal wel weten, dat in ons kleine, dichtbevolkte land er geen natuurlijk even-

Tureluur

Bert Roelofs

wicht kan bestaan en er door de mens moet worden bijgestuurd.

Gericht bijsturen

Naast veel beslissingen waar niemand de consequenties van kan overzien, proberen we met de weidevogelbescherming gericht bij te sturen. In goede samenwerking met de boeren worden tal van maatregelen genomen om het klimaat voor de weidevogels zo aantrekkelijk mogelijk te maken.

Bureau Altenburg & Wymenga heeft in opdracht van Vogelbescherming een rapport uitgebracht. De ecologie van weidevogels, een kennisbundeling voor bescherming en beheer (A&W rapport 1831). Dit rapport is een must voor iedereen die de weidevogels een kruidenrijk grasland toewenst en bevat een bundeling van maatregelen die bewezen effectief zijn en maatregelen die mogelijk effectief kunnen zijn.

Tegelijk zie je ook de complexiteit. Bij weidevogels gaat het naast de steltlopers, zoals kievit, grutto en tureluur ook om eenden (slob-, krak-, kuifeenden en zomertalingen). Verder om zangvogels

zoals graspieper, veldleeuwerik en gele kwikstaart. Bij succesvolle bescherming van weidevogels gaat het over het hele voortplantingsproces, van aankomst, vestiging, nest- en kuikenfase tot voorbereiding op de trek. In deze cocktail is het niet zo dat de maatregel in de ene fase ook werkt in de andere en voor de steltlopers hetzelfde uitpakt als voor de zangvogels. Zo is een succesvol legsel per seizoen voor de veldleeuwerik onvoldoende om de 'oudersterfte' te compenseren, maar komen veldleeuweriken nu door de korte periode tussen twee maaibeurten nog maar weinig tot een tweede legsel. Bij de steltlopers geldt over het algemeen hoe succesvoller het eerste nest hoe groter de overlevingskansen.

Bij aankomst dienen er voldoende plaatsen te zijn waar de vogels hun conditie na de vermoeiende trekperiode weer op peil kunnen brengen. Voedsel en veiligheid zijn cruciaal. Voor de steltlopers dienen slaapplekken (ondiep onder water staande gebieden) en foerageergebieden niet te ver uit elkaar te liggen. De trekvogels onder de weidevogels

zijn over het algemeen gebiedstrouw. Weidevogels concentreren zich in succesvolle gebieden. In gebieden waar de weidevogels vertrokken zijn, komen ze niet zo maar terug.

In de nestfase is laat maaien en weiden haast voorwaardelijk. Omdat de vogels verschillen, heeft een variabele vogelgestuurde maaidatum de voorkeur boven een vaste datum. Nestbeschermers en markeerstokken helpen ook. Wel op een afstand van >5 meter om predatie te voorkomen.

Rust is een belangrijke factor in alle fasen en speciaal als de eieren zijn uitgekomen. De jonge vogels gedijen het beste in ongemaaid, kruiden- en structuurrijk grasland, hoog waterpeil en afgevlakte slootkanten. Dit zogenaamde 'kuikenland' varieert iets per vogel. Grutto's zijn afhankelijk van lang gras met open structuur, terwijl kuikens van de kievit korte vegetaties opzoeken. Zangvogels moeten het hebben van kruiden- en structuurrijke stroken en overhoeken.

Het waterpeil is een van de sleutelfactoren in het weidevogelbeheer. Weidevogels hebben een sterke voorkeur voor hoge waterpeilen. Je zult na een lange trektocht in je gebied aankomen, je snavel in de grond steken op zoek naar een pier of emelt en ontdekken dat de bodem hard en droog is.

Het waterpeil kan per sloot hoog worden gehouden (0-20 cm) of met behulp van plasdrasgebieden. De bodem kan het beste bemest worden met ruige stalmest. Hier zitten veel rode wormen in, waar de vogels van houden.

De praktijk in de Eempolders

Terug naar de Eempolder. Hoe wordt al dit alles nu in de praktijk gebracht. De samenwerking met de boeren is uitgangspunt. Binnen ons werkgebied is de samenwerking prima. Voor volgend jaar zijn er dertien boeren die hebben aangegeven mee te willen werken met het plasdras initiatief. De hiervoor benodigde pomp (met zonnecollectoren) wordt gesubsidieerd door het ministerie van Landbouw, Economische zaken

Jaar	Totaal aantal legsels	Aantal legsels uitgekomen
2012	517	407
2013	525	434
2014	614	550
2015	517	357

Overzicht van het totaal aantal legsels en het aantal uitgekomen legsels tussen 2012 en 2015.

Kievit

Hilde Veenstra

& Innovatie (EL&I). Het collectief Ark&Eemlandschap installeert de pompen en houdt toezicht op het gebruik.

In het nieuwe subsidiestelsel wordt onderscheid gemaakt in zes beheerpakketten en twee toeslagen:

1. Grasland met rustperiode (uitgesteld maaien over verschillende perioden en last-minute)
2. Legselbeheer - Kruidenrijk grasland
3. Kuikenvelden - Extensief beweiden
4. Plas-dras - Toeslag 1: ruige mest
5. Plas-dras - Toeslag 2: mozaïek beheer

In deze pakketten komen de bewezen effectieve maatregelen terug uit het rapport over de ecologie van de weidevogels. Het is de bedoeling dat de boeren die meedoen een 'marktconforme' vergoeding krijgen. Iedere boer krijgt tenminste één vaste vrijwilliger die onder andere de stal- en perceelkaarten bijhoudt. In het werk van de vrijwilligers verandert ook het een en ander. Zo mag er in percelen met uitgesteld maai-beheer alleen gemonitord worden (rust bewaken). Voor de vrijwilligers gaat het meer om het monitoren welke (en aan-

tal) vogels broeden in percelen met uitgesteld maai-beheer en observeren van de plasdrasgebieden. Een goed contact met de boer blijft belangrijk, vooral als hij van plan is te gaan maaien. Als er het vermoeden is dat er nog nesten of pullen zitten dan is het zaak tijdig maatregelen te nemen. Sommige boeren zijn zelf alert en nemen een doosje of kooitje mee om de pullen in te doen, anderen willen daarbij geholpen worden.

Het mag landelijk slecht gaan met de weidevogels, het enthousiasme en de wil om de weidevogels te beschermen in de Eempolder is er niet minder om. Laat de grutto's, tureluurs en andere weidevogels maar komen in 2016.

Medewerkers gezocht voor de weidevogels

Heb je affiniteit met de weidevogels en in het voorjaar 1 à 2 keer per week tijd, neem dan contact op met de Werkgroep Weidevogelnestbescherming (g.biesghaar1@kpnplanet.nl).

Geraadpleegde literatuur:

Kijlstra, W. 2015. Weidevogelbescherming in de Eempolder. In gesprek met Gert Bieshaar en Frits During. De Korhaan 49 (4): 7-9.